

DOI: 10.7596/taksad.v7i5.1711

Citation: Kartal, M. (2018). Katılım Bankacılığında Kredilerin Yapılandırılması: Metal Borsası Perspektifinden Bir İnceleme. Journal of History Culture and Art Research, 7(5), 736-759. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v7i5.1711>

Katılım Bankacılığında Kredilerin Yapılandırılması: Metal Borsası Perspektifinden Bir İnceleme*

Credit Restructuring in Participation Banking: An Examination from Perspective of Metal Exchange

Mustafa Tevfik Kartal¹

Abstract

Credits have become the most important asset item in the participation banking which has been going on to growth in Turkey. Credits have reached level of TL 106 billion at the end of 2017 whereas it was level of TL 41 billion at the end of 2011. Shares of credits in total assets have occurred as 66.6% at the end of 2017 whereas it was as 73.2% at the end of 2010. On the other hand, increases in nonperforming credits have been seen with the credits' growth. Net nonperforming credits have reached level of TL 992 million at the end of 2017 whereas it was level of TL 430 million at the end of 2011. Therefore, it is important that credits are restructured before follow-up stage.

This study is prepared to examine credit restructuring in participation banking which have reached to an important amount. In the study, restructuring of credits in participation banking is examined in view of metal exchange. It has been defined that credit restructuring transactions are carried out at high level in participation banking; London Metal Exchange (LME) is used for these transactions; transaction volume at billion TL is occurred abroad; commission at million USD is paid to abroad. As a result of the study, establishment of a metal market, which has LME standards and characteristics, in Borsa İstanbul (BIST) is recommended. With the realization of the recommendation, credit restructuring process of participation banks will be shortened, the transaction volume at billion TL paid abroad will be attracted to the domestic market, commissions at million USD be kept in the domestic market, financial markets will be diversified, hence contribution will be provided to participation banking and Turkish Banking Sector.

Keywords: Participation banking, Credit restructuring, Metal exchange, Troubled credits, Turkey.

JEL Classification: E51, G21, H81.

* Bu makale 27-29 Eylül 2018 tarihleri arasında düzenlenen 1. Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finans Kongresi'nde sunulan bildiri özetinin genişletilmiş halidir.

¹ Dr., Borsa İstanbul Stratejik Planlama ve Yatırımcı İlişkileri Direktörlüğü, orcid.org/0000-0001-8038-8241, Türkiye. E-mail: mustafatevfikkartal@gmail.com.

Öz

Türkiye’de büyümesi devam eden katılım bankacılığında krediler en önemli varlık kalemi haline gelmiştir. 2011 sonunda 41 milyar TL seviyesinde olan krediler 2017 yılsonunda 106 milyar TL seviyesine ulaşmıştır. Katılım bankacılığında kredilerin aktif toplam içindeki payı 2011 yılında %73,2 seviyesindeyken 2017 yılsonunda %66,6 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan kredilerin artışı ile birlikte takipteki kredilerde artış görülmektedir. 2011 yılsonunda 430 milyon TL seviyesinde olan net takipteki krediler 2017 yılsonunda 992 milyon TL seviyesine ulaşmıştır. Dolayısı ile kredilerin takip aşamasına gelmeden yapılandırılması önem taşımaktadır.

Bu çalışma katılım bankacılığında önemli tutarlara ulaşan kredi yapılandırma faaliyetlerinin incelenmesine yönelik hazırlanmıştır. Çalışmada katılım bankacılığında kredilerin yapılandırılması metal borsası perspektifinden incelenmiştir. Katılım bankacılığında yüksek tutarda kredi yapılandırma işlemlerinin yapıldığı, bu işlemlerde Londra Metal Borsası’nın (LMB) kullanıldığı, milyar TL seviyesinde işlem hacminin yurtdışında gerçekleştiği ve milyon dolar seviyesinde komisyonun yurt dışına ödendiği belirlenmiştir. Çalışma sonucunda Borsa İstanbul (BİST) bünyesinde LMB standartlarına ve özelliklerine sahip bir metal piyasası kurulması önerilmiştir. Bu önerinin hayata geçmesi ile birlikte katılım bankalarının kredi yapılandırma süreçleri kısılacak, yurtdışında gerçekleştirilen milyar TL’lik işlem hacmi yurtiçine çekilecek, yurtdışına ödenen milyon dolarlık aracı komisyonları yurt içinde kalacak, finansal piyasalar çeşitlendirilecek, dolayısıyla katılım bankacılığına ve Türk Bankacılık Sektörüne katkı sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Katılım bankacılığı, Kredi yapılandırma, Metal borsası, Sorunlu krediler, Türkiye.

JEL Sınıflaması: E51, G21, H81.

1. Giriş

Doğrudan ticaretin finansmanını sağlayan İslami bankacılığın dünyada yükselişine paralel Türkiye’de de önemi artmaktadır. Türkiye’de 1985 yılında bir adet finansal oyuncu ile başlayan İslami bankacılık faaliyetleri günümüzde 5 finansal oyuncu ile devam etmektedir. Ayrıca İstanbul Finans Merkezi (İFM) projesi ile bölgesel bir finans merkezi olmayı hedefleyen Türkiye, sermaye piyasalarının derinleştirilmesinin yanı sıra İslami bankacılığın geliştirilmesine yönelik çalışmalara da ağırlık vermektedir. Bu kapsamda Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) gibi düzenleyici-denetleyici kurumlar (DDK) ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) gibi paydaşlar görev ve yetki alanlarında çalışmalar yürütmektedir.

Türkiye’de özel finans kurumları adı altında faaliyet gösteren İslami bankacılık kuruluşları, 2005 yılında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun (BK) yayınlanması ile birlikte katılım bankalarına dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm Türkiye’de İslami bankacılık açısından önemli dönüm noktalarından biridir. Bu değişiklik katılım bankalarının kurumsal bir dönüşüm geçirmelerinin ve dolayısıyla hızlı büyümelerinin önünü açmıştır. Toplam aktiflere göre, Türk Bankacılık Sektörü (TBS) içinde katılım bankacılığın sektör payı 2002 yılsonunda %2,1 seviyesindeyken bu oran 2010 yılsonunda %4,3, 2015 yılsonunda %5,1, 2017 yılsonunda %5,06 ve 2018 Haziran sonunda %4,91 olarak gerçekleşmiştir (Biçer, 2011; TKBB, 2018a). Diğer taraftan Türkiye’de katılım bankacılığının aktif büyüklüğü 2011 yılsonunda 56,1 milyar TL seviyesindeyken 2018 Haziran sonunda 185,9 milyar TL’ye ulaşmıştır (TKBB, 2018a). 2018 Haziran sonunda %4,91 olarak gerçekleşen İslami bankacılığın TBS içindeki payının, 2023 yılında %15’e ulaşması hedefini ifade eden ekonomi yönetimi bir taraftan İslami bankacılığa verdiği önemi diğer taraftan İslami bankacılığın ulaşması gereken birincil noktayı ortaya koymaktadır.

Katılım bankacılığının bilançosunda aktif kalemler arasında en önemli ve büyük tutarlı kalem kredilerdir. 2011 yılsonunda 41 milyar TL olan katılım bankalarının kredi büyüklüğü 2018 Haziran sonunda 123,6 milyar TL'ye ulaşmıştır. Katılım bankacılığının aktif toplamı ve kredi büyüklüğü rakamları dikkate alındığında 2018 Haziran sonunda aktif toplamın %66,3'ü kredilerden oluşmuştur. Söz konusu tablo kredilerin katılım bankacılığı açısından önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, krediler açısından önemli bir husus olan sorunlu krediler ele alındığında, net takipteki kredi büyüklüğünün 2017 yılsonunda 992 milyon TL seviyesine yükseldiği görülmektedir (TKBB, 2018a). Bu tablo katılım bankacılığında sorunlu krediler yönetiminin giderek daha fazla önem kazanacağını ortaya koymaktadır.

TBS'de sorunlu kredilerin artış göstermesi ile birlikte mevduat bankalarında olduğu gibi katılım bankalarında da kredi yapılandırma işlemleri daha fazla önemli hale gelmiştir. Bu nedenle katılım bankaları da kredi yapılandırma süreçlerine ve işlemlerine odaklanmaktadır. Kredileri geri ödemede sorun yaşayan müşterilerin durumları bankalar tarafından incelenmek suretiyle söz konusu krediler mevzuat düzenlemeleri bağlamında yeniden yapılandırılarak yeni ödeme planlarına bağlanabilmektedir. Kredilerin yapılandırılması ile birlikte müşterilerin ödeme gücünün artırılması ve dolayısıyla aldıkları kredileri geri ödeyebilmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte kredilerin yapılandırılması, kredilerin ilk kullanılmasına kıyasla daha fazla detay, adım ve işlem içerdiğinden bankalar açısından daha külfetli olmaktadır.

Bu çalışma günümüzde katılım bankacılığında önemli tutarlara ulaşan kredi yapılandırma faaliyetlerinin incelenmesine yönelik hazırlanmıştır. Çalışmada katılım bankacılığında kredilerin yapılandırılması metal borsası perspektifinden ele alınmıştır. Literatürde Türkiye'de katılım bankacılığında kredilerin yapılandırılmasını metal borsası perspektifinden ele alan çalışma bulunmamaktadır. Dolayısı ile yapılan çalışmanın öncü bir çalışma olma özelliği taşıdığı düşünülmektedir.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünden sonra ikinci bölümde Türkiye'de katılım bankacılığının, kredilerin ve takipteki kredilerin gelişimine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde sorunlu krediler ve kredi yapılandırmalarla ilgili literatürde yer alan bazı çalışmalar ele alınmıştır. Dördüncü bölümde metal borsası perspektifinden katılım bankacılığında kredilerin yapılandırılması incelenmiştir. Son bölümde ise değerlendirme yapılmıştır.

2. Türkiye'de Katılım Bankacılığının, Kredilerin ve Takipteki Kredilerin Gelişimi

1983 yılında yayınlanan 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (BKK) ile Türkiye'de ilk kez İslami bankacılık faaliyetleri mevzuata girmiş ve Özel Finans Kurumu (ÖFK) adı altında hukuki bir temel kazanmıştır (BKK, 1983). 1984 yılında ise söz konusu BKK'nın detaylarına ilişkin tebliğ yayınlanmıştır (Başbakanlık, 1984). Söz konusu iki düzenleme ile birlikte, Türkiye'de ÖFK adı altında İslami bankacılık faaliyetlerini gerçekleştirecek kuruluşların kurulmasına imkân tanınmıştır.

Türkiye'de yasal mevzuatın oluşması ile birlikte İslami bankacılık kuruluşları birer birer faaliyete geçmeye başlamıştır. Bu kapsamda, yaşanan temel gelişmeler yıllar itibari ile aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir (TKBB, 2018b):

- 1985:Albaraka Türk ÖFK ve Faisal Finans ÖFK faaliyete geçmiştir,
- 1989:Kuveyt Türk ÖFK kurulmuştur,
- 1991:Anadolu ÖFK kurulmuştur,
- 1995:İhlas Finans Kurumu kurulmuştur,
- 1996:Asya ÖFK kurulmuştur,

- 1999:ÖFK'lar 4389 sayılı BK kapsamına dâhil edilmiştir.
- 2001:İhlas Finans Kurumu'nun faaliyetleri durdurulmuş ve bankacılık ruhsatı iptal edilmiştir,
- 2001:Faisal Finans Kurumu, Family Finans Kurumu'na dönüşmüştür,
- 2005:Anadolu Finans ve Faisal Finans birleşerek Türkiye Finans Katılım Bankası'na dönüşmüştür,
- 2005:5411 sayılı BK ile birlikte ÖFK'lar katılım bankalarına dönüşmüştür (Kuveyt Türk Katılım Bankası (KTKB), Türkiye Finans Katılım Bankası (TFKB), Albaraka Türk Katılım Bankası (ATKB), Bank Asya Katılım Bankası),
- 2015:Ziraat Katılım Bankası (ZKB) kurulmuştur,
- 2015:Kuveyt Türk'ün iştiraki olarak Almanya'da KT Bank AG kurulmuştur,
- 2015:Bank Asya'nın yönetimi TMSF'ye devredilmiştir,
- 2016:Bank Asya'nın faaliyet izni kaldırılmıştır,
- 2016:Vakıf Katılım Bankası (VKB) kurulmuştur,
- 2018:TKBB bünyesinde Merkezi Danışma Kurulu oluşturulmuştur.

Söz konusu gelişmeler sonucunda, günümüzde Türkiye'de İslami bankacılık faaliyetleri katılım bankacılığı adı altında yürütülmekte olup 3 özel (KTKB, TFKB, ATKB) ve 2 kamu (ZKB, VKB) olmak üzere 5 adet katılım bankası faaliyet göstermektedir (BDDK, 2018a).

2.1. Türkiye'de Katılım Bankacılığının Gelişimi

Türkiye'de mevzuat altyapısının ilk kez 1983 yılında oluşturulmasına ve ilk İslami bankacılık kuruluşunun 1985 yılında faaliyete geçmesine rağmen, katılım bankacılığı TBS içinde oldukça sınırlı bir paya sahip bulunmaktadır. Katılım bankacılığının sektör içindeki pozisyonu temel göstergeler olan toplam aktifler, şube ve personel, net kar, krediler ve sorunlu krediler açısından ele alınabilmektedir.

Toplam aktifler açısından katılım bankacılığının son yıllardaki gelişimine Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1: Katılım Bankacılığının Toplam Aktiflerinin Gelişimi

Dönem	Katılım Bankacılığı (Milyar TL)	Bankacılık Sektörü Toplamı (Milyar TL)	Katılım Bankacılığının Sektör Payı (%)
2010 Aralık	43,3	1.006,0	4,31
2011 Aralık	56,1	1.217,0	4,61
2012 Aralık	70,2	1.370,0	5,13
2013 Aralık	96,0	1.732,0	5,54
2014 Aralık	104,1	1.994,0	5,22
2015 Aralık	120,2	2.357,0	5,10
2016 Aralık	132,8	2.730,9	4,86
2017 Aralık	160,1	3.257,8	4,92

Dönem	Katılım Bankacılığı (Milyar TL)	Bankacılık Sektörü Toplamı (Milyar TL)	Katılım Bankacılığının Sektör Payı (%)
2018 Haziran	185,9	3.671,5	5,06

Kaynak: TKBB, 2018a.

Tablo 1’den görüleceği üzere, katılım bankacılığının toplam aktifleri yıllar itibari ile artmaktadır. 2010 yılsonunda 43,3 milyar TL olan toplam aktifler yıllar içinde artarak 2013 yılsonunda 96 milyar TL, 2017 yılsonunda ise 160,1 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2018 Haziran itibari ile 185,9 milyar TL olarak gerçekleşen toplam aktiflerin kayda değer bir büyüklüğe ulaştığı söylenebilmektedir.

Sektör payı açısından katılım bankacılığının son yıllardaki gelişimine Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2: Katılım Bankacılığının Sektör Payı Gelişimi (%)

Yıl	Katılım Bankacılığının Sektör Payı (%)	Sektör Payı Artışı/Azalışı	Büyüme Hızı
2010 Aralık	4,31	-	-
2011 Aralık	4,61	0,3	6,9
2012 Aralık	5,13	0,5	11,3
2013 Aralık	5,54	0,4	8,1
2014 Aralık	5,22	-0,3	-5,8
2015 Aralık	5,10	-0,1	-2,3
2016 Aralık	4,86	-0,2	-4,7
2017 Aralık	4,92	0,1	1,1
2018 Haziran	5,06	0,1	3,0

Kaynak: TKBB, 2018a.

Tablo 2’den görüleceği üzere, TBS’de katılım bankacılığının payı 2013 yılsonunda %5,54 ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2015 yılında Bank Asya’nın yönetiminin TMSF’ye devredilmesi ile birlikte katılım bankacılığının büyümesi negatife dönmüştür. Katılım bankacılığı 2016 yılsonunda %4,86 ile son dönemlerin en düşük sektör payına sahip olmuştur.

2015 ve 2016 yıllarında kurulan kamu katılım bankalarının büyümesi ile birlikte katılım bankacılığının sektör payının artması beklenmektedir. Böylece 2014 sonrası negatife dönen ve 2017’de oldukça düşük gerçekleşen büyüme hızı yeniden ivme kazanabilecektir.

Şube ve personel sayıları açısından katılım bankacılığının son yıllardaki gelişimine Tablo 3’de yer verilmiştir.

Tablo 3: Katılım Bankacılığının Şube ve Personel Sayılarının Gelişimi

Yıl	Şube Sayısı			Personel Sayısı		
	Katılım Bankacılığı Toplamı	Bankacılık Sektörü Toplamı	Sektör Payı (%)	Katılım Bankacılığı Toplamı	Bankacılık Sektörü Toplamı	Sektör Payı (%)
2011 Aralık	685	10.517	6,5	13.851	195.271	7,1
2012 Aralık	829	11.066	7,5	15.356	201.474	7,6
2013 Aralık	965	11.986	8,1	16.763	214.226	7,8
2014 Aralık	990	12.210	8,1	16.249	216.880	7,5
2015 Aralık	1.080	12.269	8,8	16.554	217.504	7,6
2016 Aralık	959	11.747	8,2	14.465	210.910	6,9
2017 Aralık	1.032	11.585	8,9	15.029	208.280	7,2
2018 Haziran	1.065	11.598	9,2	15.310	208.878	7,3

Kaynak: TKBB, 2018a.

Tablo 3’den görüleceği üzere, genel hatları ile katılım bankacılığının şube ve personel sayısı yıllar itibari ile artış göstermektedir. Her iki bileşende 2016 yılında görülen düşüşün Bank Asya’nın faaliyetlerindeki küçülmeden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bunun haricinde, katılım bankacılığının yıllar itibari ile artış gösteren şube sayısı 2018 Haziran itibari ile %9,2 paya, personel sayısı ise %7,3 paya sahiptir. Bu rakamlar personel sayısı (sağlanan istihdam seviyesi) ve şube sayısı açısından katılım bankacılığının kayda değer bir büyüklüğe ulaştığı söylenebilmektedir.

Net kar açısından katılım bankacılığının son yıllardaki gelişimine Tablo 4’de yer verilmiştir.

Tablo 4: Katılım Bankacılığının Net Karının Gelişimi

Dönem	Katılım Bankacılığı (Milyon TL)	Bankacılık Sektörü Toplamı (Milyon TL)	Katılım Bankacılığının Sektör Payı (%)
2012 Aralık	916	23.523	3,9
2013 Aralık	1.071	24.686	4,3
2014 Aralık	473	18.659	2,5
2015 Aralık	405	26.062	1,6
2016 Aralık	1.106	37.532	2,9
2017 Aralık	1.583	49.122	3,2
2018 Haziran	1.197	28.921	4,1

Kaynak: TKBB, 2018a.

Tablo 4’den görüleceği üzere, net kar açısından katılım bankacılığı dalgalı bir seyre sahiptir. 2013 yılsonunda 1 milyar TL net kar büyüklüğüne ulaşan katılım bankacılığının net karı, 2014-2015 yıllarında sorunlu kredilerdeki ve buna bağlı olarak karşılıklardaki artışa paralel olarak düşüş göstermiştir. 2015 yılsonunda 405 milyon TL ile son zamanların en düşük seviyesinde gerçekleşen katılım bankacılığının net karı, Bank Asya’nın sektörden çekilmesi, bilançoların temizlenmesi ve önceki yıllarda gerekli karşılıkların ayrılması ile birlikte 2016 yılsonunda yeniden 1 milyar TL bandına yükselmiştir. 2017 yılsonunda 1,5 milyar TL ile en üst seviyeye ulaşan net kar, 2018 Haziran itibari ile (ilk 6 aylık dönemde) 1,2 milyar TL seviyesinde gerçekleşerek yılsonunda 2017 gerçekleşmesinin çok ötesine geçeceğini sinyallerini vermektedir. Dolayısı ile katılım bankacılığının kayda değer bir net kar büyüklüğüne ulaştığı söylenebilmektedir.

Krediler açısından katılım bankacılığının son yıllardaki gelişimine Tablo 5’de yer verilmiştir.

Tablo 5: Katılım Bankacılığının Kredilerinin Gelişimi

Dönem	Katılım Bankacılığı (Milyar TL)	Bankacılık Sektörü Toplamı (Milyar TL)	Katılım Bankacılığının Sektör Payı (%)
2011 Aralık	41,1	696,8	5,9
2012 Aralık	50,0	829,6	6,0
2013 Aralık	67,2	1.094,1	6,1
2014 Aralık	69,6	1.280,1	5,4
2015 Aralık	79,2	1.514,0	5,2
2016 Aralık	84,9	1.773,7	4,8
2017 Aralık	106,7	2.145,5	5,0

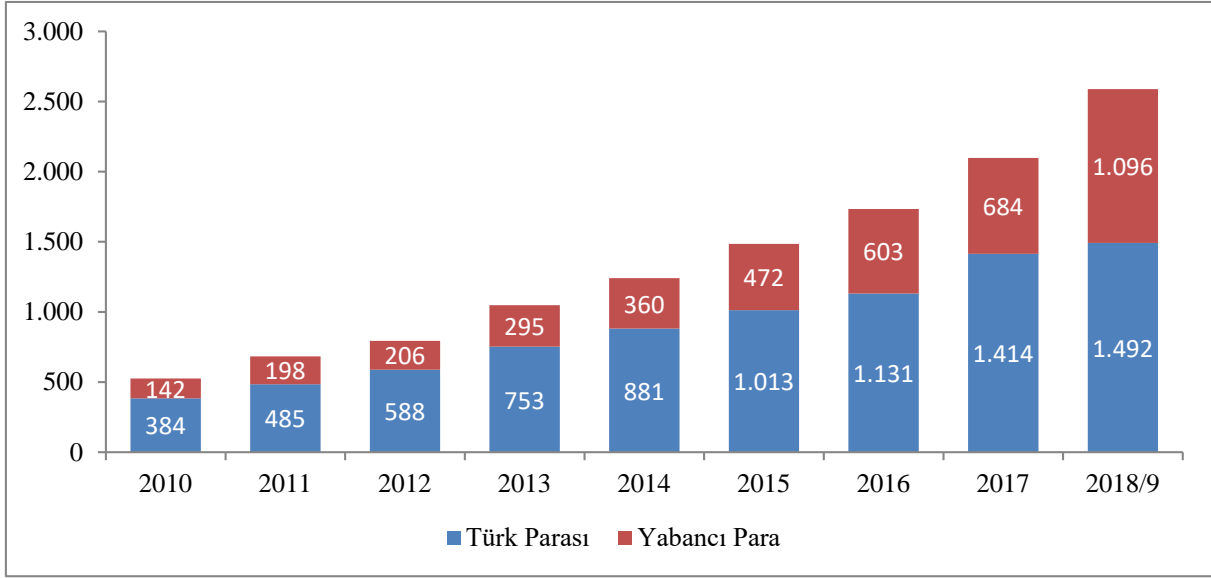
Kaynak: TKBB, 2018a.

Tablo 5’den görüleceği üzere, katılım bankacılığı kredilerde istikrarlı bir büyümeye sahiptir. 2011 yılsonunda 41,1 milyar TL seviyesinde olan krediler 2014 yılsonunda 70 milyar TL seviyesine yaklaşmış, 2017 yılsonunda ise 106,7 milyar TL ile son zamanların en yüksek seviyesine ulaşmıştır. TBS’deki payı açısından bakıldığında ise 2013 yılsonunda %6,1 ile en yüksek sektör payına ulaşan krediler 2017 yılsonunda %5 seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu kredi büyüklüğü katılım bankacılığının kayda değer bir büyüklüğe ulaştığı ve ekonomiye ciddi tutarda kredi desteği sağladığını göstermektedir.

2.2. Türkiye’de Kredilerin Gelişimi

Türkiye’de ekonominin ve bankacılık sektörünün büyümesine paralel olarak krediler de büyüme eğilimindedir. Kredilerin son yıllardaki gelişimine Şekil 1’de yer verilmiştir.

Şekil 1: Türk Bankacılık Sektöründe Kredilerin Gelişimi (Milyar TL)

Kaynak: BDDK, 2018b.

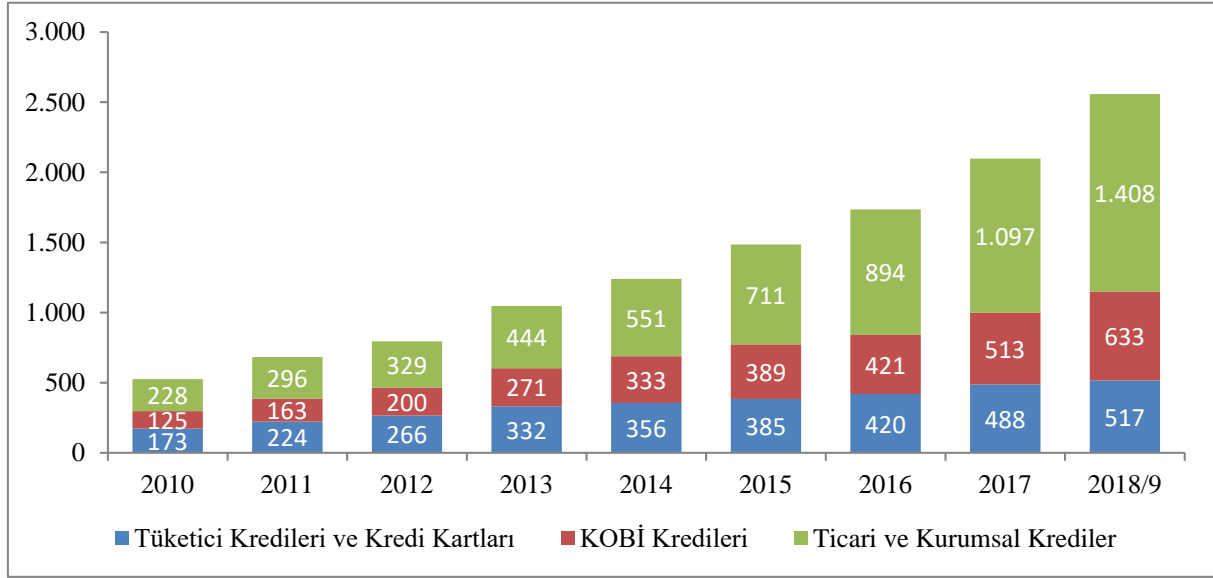
Şekil 1’den görüleceği üzere, 2010 yılında 526 milyar TL olan kredi büyüklüğü 2014 yılsonunda 1,2 trilyon TL’ye, 2017 yılsonunda ise 2,1 trilyon TL seviyesine yükselmiştir. Kredi büyüklüğü 2018 Eylül itibari ile 2,6 trilyon seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu kredi büyüklüğünü %54’ü ticari ve kurumsal kredilerden, %26’sı KOBİ kredilerinden, %20’si tüketici kredileri ve kredi kartlarından oluşmaktadır (BDDK, 2018b).

Kullandırılan para birimi açısından krediler incelendiğinde kredilerin büyük çoğunluğunun Türk Parası (TP) kredilerden oluştuğu görülmektedir. 2010 yılsonunda 384 milyar TL olan TP krediler 2014 yılsonunda 881 milyar TL, 2017 yılsonunda 1,41 trilyon TL, 2018 Mart sonunda ise 1,46 trilyon TL olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılsonunda TP kredilerin %73 olan toplam krediler içindeki payı, 2014 yılsonunda %71, 2017 yılsonunda %67,4, 2018 Mart sonunda ise %66,7 olarak gerçekleşmiştir.

Kredilerin büyük kısmının TP cinsinden olmasına karşın önemli tutarda Yabancı Para (YP) kredi bulunmaktadır. 2010 yılsonunda 142 milyar TL olan karşılığı olan YP krediler 2014 yılsonunda 360 milyar TL, 2017 yılsonunda 684 milyar TL, 2018 Mart sonunda ise 732 milyar TL seviyesinde gerçekleşmiştir. 2010 yılsonunda YP kredilerin %27 olan toplam krediler içindeki payı, 2014 yılsonunda %29, 2017 yılsonunda %32,6, 2018 Mart sonunda ise %33,3 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye’de kredilerin, kredi türü bazında gelişimine ise Şekil 2’de yer verilmiştir.

Şekil 2: Türk Bankacılık Sektöründe Kredi Türlerinin Gelişimi (Milyar TL)

Kaynak: BDDK, 2018b.

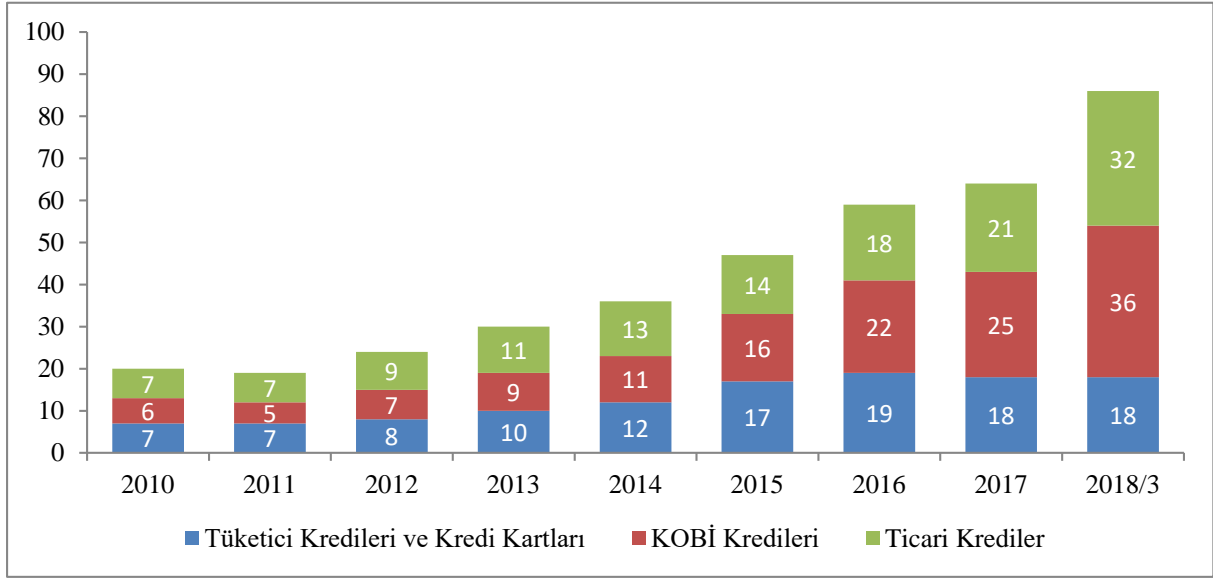
Şekil 2'den görüleceği üzere, krediler ticari ve kurumsal krediler, KOBİ kredileri, tüketici kredileri ve kredi kartları şeklinde 3'lü bir sınıflandırmaya tabi tutulabilmektedir. Söz konusu tüm kredi yıllar içinde büyüme yaşanmıştır. 2010-2018 Mart döneminde ticari ve kurumsal krediler 228 milyar TL'den 1,17 trilyon TL'ye, KOBİ kredileri 125 milyar TL'den 529 milyar TL'ye, tüketici kredileri ve kredi kartları ise 173 milyar TL'den 499 milyar TL'ye yükselmiştir.

Bütün kredi türlerinde artış yaşanmasına karşın, 2010-2018 Mart döneminde, en fazla artan kredi türü %513 artış ile ticari ve kurumsal krediler olmuştur. Aynı dönemde KOBİ kredileri %423, tüketici kredileri ve kredi kartları ise %288 artış göstermiştir.

2.3. Türkiye'de Sorunlu Kredilerin Gelişimi

Türkiye'de krediler büyüyerek 2018 Eylül itibari ile 2,6 trilyon seviyesine ulaşmıştır (BDDK, 2018b). Kredilerin gelişimine paralel olarak, TBS açısından önemli göstergelerden biri olan, takipteki kredi tutarı da artış göstermektedir. Takipteki kredilerin son yıllardaki gelişimine Şekil 3'de yer verilmiştir.

Şekil 3: Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Gelişimi (Milyar TL)

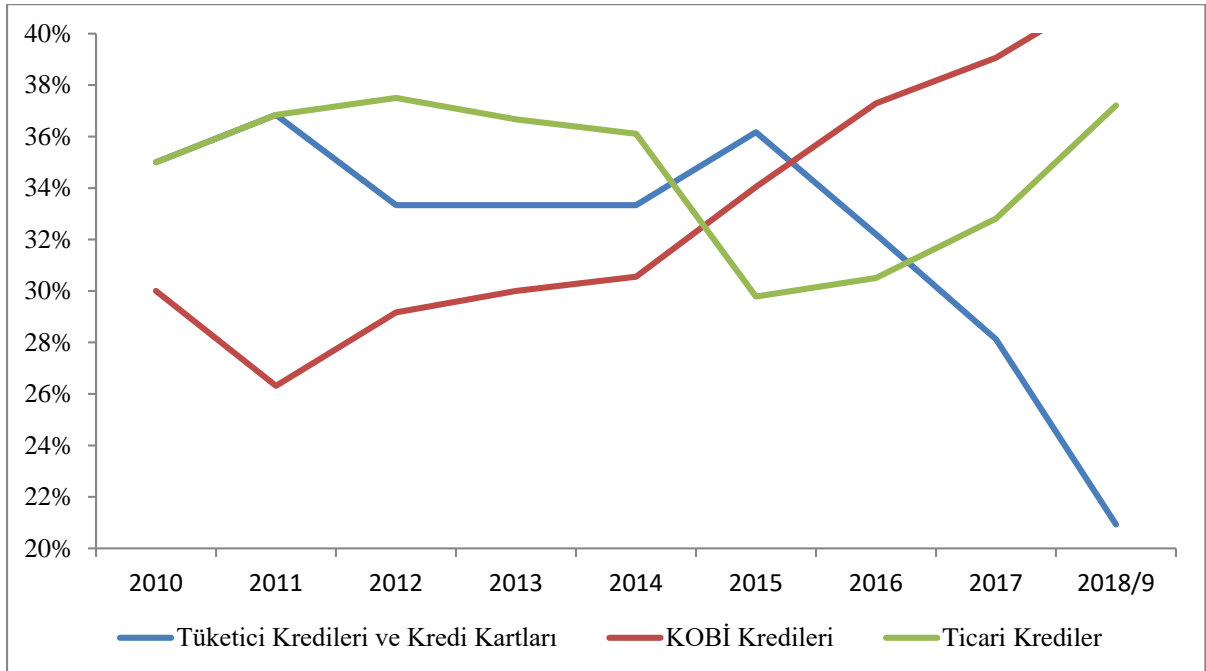

Kaynak: BDDK, 2018b.

Türkiye’de takipteki krediler 2010 yılında 20 milyar TL seviyesinde gerçekleşmiştir. 2011 yılında 19 milyar TL seviyesine gerileyen takipteki krediler, bu tarihten sonra periyodik olarak artış göstererek 2018 Eylül itibari ile 86 milyar TL seviyesine ulaşmıştır. Şekil 3’den görüleceği üzere, KOBİ kredileri takipteki krediler içinde önemli bir paya sahiptir.

Takipteki krediler içinde kredi türlerinin gelişimine Şekil 4’te yer verilmiştir.

Şekil 4: Türk Bankacılık Sektöründe Kredi Türlerine Göre Takipteki Krediler (%)

Kaynak: BDDK, 2018b.

Kredi türlerine göre takipteki kredilerin dağılımı incelendiğinde, 2010 yılında takipteki kredilerin %35’inin tüketici kredileri ve kredi kartlarından oluştuğu, %30’unun KOBİ kredilerinden, %34’ünün ise ticari kredilerden oluştuğu görülmektedir. Yıllar itibari ile takipteki krediler içinde ticari kredilerin payı yatay

seyrederken, KOBİ kredilerinin payı artmış, tüketici kredileri ve kredi kartlarının payı ise azalmıştır. 2018 Eylül itibari ile takipteki krediler içinde tüketici kredileri ve kredi kartlarının payı %21, ticari kredilerin payı %37, KOBİ kredilerinin payı ise %42 olarak gerçekleşmiştir.

3. Literatür Taraması

Literatür taramasında Türkiye’de katılım bankacılığında kredilerin yapılandırılmasını metal borsası açısından ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Diğer taraftan literatürde bankacılıkta sorunlar krediler ve kredi yapılandırmasıyla ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların bazılarında literatür taraması kapsamında Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6: Seçilmiş Bazı Çalışmalar

Yazar	Yıl	Sonuç
Aydoğan	1990	Sorunlu krediler için ayrılan karşılıklar karlılık üzerinde negatif etki oluşturmaktadır.
Kaya	2002	Aktif karlılığının belirleyicilerinden birisi sorunlu kredilerdir.
Sipahi	2003	İstanbul Yaklaşımı çerçevesinde 311 şirketin 5,2 milyar dolarlık borcu yeniden yapılandırılmıştır.
Yücememiş ve Sezer	2010	2008 küresel krizinde, birçok Avrupa Birliği (AB) ülkesine kıyasla Türkiye’de sorunlu krediler/toplam krediler oranı sınırlı daha düşük seviyede gerçekleşmiştir.
Şahbaz	2010	Kredi artışı ile sorunlu krediler arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır.
Gülhan ve Uzunlar	2011	Sorunlu kredilerin aktif karlılığı üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır.
Koyuncu ve Saka	2011	Sorunlu krediler özel sektöre verilen krediler üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır.
Curak vd.	2013	Enflasyon, büyüme, bankaların karlılığı ve faiz oranı ile sorunlu krediler arasında ilişki bulunmaktadır.
Messai ve Jouini	2013	Sorunlu krediler, büyüme, banka varlıklarının karlılığı ile negatif, işsizlik oranı ve reel faiz oranları ile pozitif ilişkilidir.
Çan	2014	Sorunlu krediler banka yönetiminin performansının, finans sektörünün ve ekonominin sağlığının önemli bir göstergesidir.
Makri vd.	2014	İşsizlik ve büyüme oranları sorunlu kredileri etkilemektedir.
Şahbaz ve İnkaya	2014	Makroekonomik değişkenler ile sorunlu krediler arasında uzun dönemli ilişkili bulunmaktadır.
Chaibi ve Ftiti	2015	Faiz oranı, işsizlik oranı ve döviz kurları sorunlu kredilerin büyüme oranını etkilemektedir.
Ghosh	2015	Likidite riski, kredi kalitesi ve banka büyüklüğü sorunlu kredileri artırmakta, banka karlılığı ise sorunlu kredileri azaltmaktadır. Ayrıca büyüme ve reel satın alma gücündeki artış sorunlu kredileri azaltırken enflasyon ve işsizlik oranındaki artış sorunlu kredileri artırmaktadır.
San	2015	İşsizlik oranı, enflasyon oranı, döviz kuru ve borç verme faiz oranı, sorunlu krediler üzerinde önemli etkiye sahiptir.

Yazar	Yıl	Sonuç
Selimler	2015	Sorunlu krediler bankaların aktif kalitesini, likidite oranlarını ve sermaye yeterliliğini olumsuz etkilemektedir.
Suryanto	2015	Bankaların verimlilik düzeyi, faiz oranı ve likidite düzeyi sorunlu kredileri etkilemektedir. Banka büyüklüğü ve sermaye yeterlilik rasyosu ise sorunlu krediler üzerinde etkili değildir.
Genç ve Şaşmaz	2016	Gayri safi yurtiçi hâsıla, ticari kredi faiz oranları ve reel döviz kuru sorunlu kredileri etkileyen makroekonomik göstergelerdir.
Yüksel	2016	Dolar kurundaki artış takipteki kredileri artırırken bankaların faiz gelirlerindeki artış takipteki kredileri azaltmaktadır.
Akter ve Roy	2017	Sorunlu krediler, bankaların karlılığını ve net kar marjını etkileyen en önemli faktörlerden biridir.
Waqas vd.	2017	Etkinlik, karlılık, sermaye yeterlilik oranı ve kaldıraç oranı gibi bankaya özgü faktörler sorunlu krediler üzerinde önemli etkiye sahiptir.
Kazancı	2018	Gerekli adımların atılması ile birlikte katılım bankacılığının kredilerinin yapılandırılmasında Ürün İhtisas Borsası'nın kullanılabilir.

Kaynak: Yazarlar

Tablo 6'dan görüleceği üzere, literatürde yer alan çalışmalarda sorunlu krediler çeşitli açılardan ele alınmıştır. Bazı çalışmalarda sorunlu kredileri etkileyen faktörler ele alınmıştır. Şahbaz (2010) artan tüketim harcamaları ve kredi artışının sorunlu kredilerle doğru orantılı olduğunu belirlemiştir. Messai ve Jouini (2013) sorunlu kredilerin ekonomik büyüme ve aktif karlılığı ile negatif, işsizlik ve reel faiz oranları ile pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Şahbaz ve İnkaya (2014) sorunlu krediler ile makroekonomik değişkenler arasında uzun dönemli ilişki bulunduğunu ifade etmişlerdir. Chaibi ve Ftiti (2015) ise faiz oranı, işsizlik oranı ve döviz kurlarının sorunlu kredilerin büyüme oranını etkilediğini belirlemişlerdir. Bu çalışmalara benzer şekilde Ghosh (2015), San (2015), Suryanto (2015), Genç ve Şaşmaz (2016), Yüksel (2016) ve Waqas vd. (2017) çalışmalarında çeşitli göstergelerin sorunlu kredileri etkilediğini belirtmişlerdir.

Bazı çalışmalarda sorunlu kredilerin etkileri üzerinde durulmuştur. Aydoğan (1990) sorunlu krediler için ayrılması gereken karşılıkların karlılığı negatif etkilediğini belirlemiştir. Kaya (2002) sorunlu kredilerin aktif karlılığının belirleyicilerinden biri olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Gülhan ve Uzunlar (2011) da sorunlu kredilerin aktif karlılığını etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Koyuncu ve Saka (2011) özel sektöre sağlanan kredilerin sorunlu krediler nedeniyle azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Selimler (2015) sorunlu kredilerin aktif kalitesi, likidite oranları ve sermaye yeterliliği gibi finansal göstergeleri bozduğunu belirlemiştir. Akter ve Roy (2017) sorunlu kredilerin bankaların karlılığını ve net kar marjını etkileyen en önemli faktörlerden biri olduğunu göstermişlerdir.

Bazı çalışmalarda ise sorunlu krediler daha geniş bir perspektiften ve çeşitli açılardan ele alınmıştır. Sipahi (2003) İstanbul Yaklaşımı çerçevesinde 311 şirketin 5,2 milyar dolar toplamında borcunun yapılandırıldığını ifade etmiştir. Yücememiş ve Sezer (2010) 2008 küresel krizinde sorunlu krediler/toplam krediler oranının AB'ye kıyasla Türkiye'de daha düşük seviyede gerçekleştiğini tespit etmişlerdir. Çan (2014) sorunlu kredilerin banka yönetiminin performansının, finans sektörünün ve ekonominin sağlığının önemli bir göstergesi olduğunu belirtmiştir.

4. Katılım Bankacılığında Kredilerin Yapılandırılmasına Yönelik İnceleme

2018 Eylül itibari ile Türkiye’de bankacılık sektörünün 4,2 trilyon TL aktif büyüklüğe ve 2,6 trilyon TL kredi büyüklüğüne ulaştığı dikkate alındığında toplam aktiflerin %61’i kredilerden oluştuğu görülmektedir (BDDK, 2018b). Bu nedenle kredilerin etkin bir şekilde yönetilerek sorunlu kredilere ve takipteki kredilere dönüşmeden tahsil edilmesi önem taşımaktadır. Bununla birlikte sorunlu hale gelen kredilerin yapılandırılarak takibe dönüşmesinin önlenmesi ayrı bir uzmanlık alanı ve önem taşıyan alan olarak günümüzde ön plana çıkmaktadır.

Bu bölümde öncelikle katılım bankacılığında takipteki kredilerin ve yapılandırılan kredilerin gelişimi incelenmiştir. Devamında katılım bankacılığında kredi yapılandırmaya ilişkin mevzuat çerçevesi ve bankalarının uygulama süreçleri ele alınmıştır. Son olarak katılım bankacılığında yapılandırılan kredilere ilişkin analiz yapılmış ve bu bağlamda metal borsalarının rolü ve önemi ele alınmıştır.

4.1. Katılım Bankacılığında Takipteki Kredilerin Gelişimi

TBS’nin ve katılım bankacılığının büyümesine paralel olarak kredi büyüklüğü ve takipteki krediler artış göstermektedir. Takipteki kredilerin son yıllardaki gelişimine Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7: Katılım Bankacılığının Takipteki Kredilerinin (Net) Gelişimi

Dönem	Katılım Bankacılığı (Milyon TL)	Bankacılık Sektörü Toplamı (Milyon TL)	Katılım Bankacılığının Sektör Payı (%)
2011 Aralık	430	3.912	11,0
2012 Aralık	377	5.808	6,5
2013 Aralık	799	6.986	11,4
2014 Aralık	1.199	9.512	12,6
2015 Aralık	1.775	12.082	14,7
2016 Aralık	1.236	13.128	9,4
2017 Aralık	992	13.176	7,5
2018 Haziran	65	12.225	0,5

Kaynak: TKBB, 2018a.

Tablo 7’den görüleceği üzere, katılım bankacılığında takipteki krediler yıllar itibari ile artış göstermektedir. 2011 yılsonunda 430 milyon TL seviyesinde olan net takipteki krediler 2015 yılsonunda 1,7 milyar TL ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2017 yılsonunda 992 milyon TL seviyesinde gerçekleşen katılım bankacılığının net takipteki kredileri 2018 Haziran itibari ile 65 milyon TL seviyesinde gerçekleşmiştir. Sektör payı açısından bakıldığında ise net takipteki kredilerin zirve yaptığı 2015 yılsonunda katılım bankacılığının TBS’de %14,7 paya sahip olduğu görülmektedir. 2017 yılsonunda %7,5 paya sahip olan katılım bankacılığı 2018 Haziran sonunda ise %0,5 paya sahiptir. Son dönemlerde net takipteki kredilerin bu kadar hızlı bir düşüş göstermesinin temelinde brüt takipteki kredilerden, bu krediler için ayrılan karşılıkların düşülerek net olarak hesaplanması, ayrılan karşılık tutarının artması ve sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine satılması yatmaktadır. Dolayısı ile daha net bir resim görebilmek için brüt tutarın incelenmesine ihtiyaç

bulunmaktadır. Katılım bankacılığında brüt sorunlu kredi büyüklüğü 2018 Haziran itibari ile 4,14 milyar TL seviyesinde gerçekleşmiştir (TKBB, 2018a). Aynı döneme ilişkin net takipteki kredilerin 65 milyon TL olduğu dikkate alındığında, söz konusu krediler için %98,4 oranında karşılık ayrıldığı anlaşılmaktadır.

Söz konusu rakamlar ve gerçekleştirmeler, katılım bankacılığında sorunlu kredi yönetiminin artan önemine işaret etmektedir. Dolayısı ile katılım bankacılığında sorunlu kredilere ve sorunlu kredi yönetimine daha fazla önem verilmekte, mevzuat dâhilindeki tüm seçenekler kullanılmaktadır.

4.2. Katılım Bankacılığında Yapılandırılan Kredilerin Gelişimi

Finansal büyüklük açısından TBS'nin ve katılım bankacılığının büyümesiyle birlikte katılım bankacılığında krediler de büyümektedir. Daha önce Tablo 5'te yer verildiği üzere, katılım bankacılığının 2011 yılsonunda 41,1 milyar TL seviyesinde olan kredileri 2017 yılsonunda 106,7 milyar TL, 2018 Haziran sonunda ise 123,3 milyar TL seviyesinde gerçekleştirilerek en yüksek seviyeye ulaşmıştır. TBS'deki payı açısından kredilere bakıldığında ise 2011 yılsonunda %5,9 paya sahip olan krediler 2013 yılsonunda %6,1 ile en yüksek sektör payına ulaşmıştır. 2018 Haziran sonunda ise katılım bankacılığının kredilerinin TBS'deki payı %5,1 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Kredilerin büyümesine paralel olarak kredilerde görülen sorunlar da artmaktadır. Buna bağlı olarak sorunlu kredilerin takipteki kredilere dönüşmemesi için, katılım bankaları kredi yapılandırmaktadır. Dolayısı ile yapılandırılan kredilerde artış yaşanmaktadır.

BDDK'nın kredi gruplamasına göre 5. gruba ayrılmaktadır. Genel kural olarak tüm krediler yeniden yapılandırılabilir. 3., 4. ve 5. grupta yer alan krediler genellikle takibe konu olduğu, kanuni takip aşamasına geçtiği ve adli makamlar nezdinde takip işlemleri yapıldığı için genellikle 1. ve 2. grupta yer alan krediler için yapılandırmanın sıklıkla yapıldığı söylenebilmektedir (BDDK, 2016). Dolayısı ile katılım bankacılığında sorunlu kredilerin büyüklüğünü ele almak için 1. ve 2. grupta yer alan kredi büyüklüklerini ele almak yerinde olacaktır. Katılım bankası bazında söz konusu kredi büyüklüğü gelişimine Tablo 8'de yer verilmiştir.

Tablo 8: Katılım Bankalarının 1. ve 2. Grup Kredi Büyüklükleri (Solo, Bin TL)

Dönem	KTKB	TFKB	ATKB	ZKB	VKB	Toplam
2010 Aralık	6.539.420	7.748.390	6.017.543	*	*	20.305.353
2011 Aralık	9.876.413	10.155.372	7.076.644	*	*	27.108.429
2012 Aralık	11.647.433	12.666.689	9.033.524	*	*	33.347.646
2013 Aralık	15.810.659	17.330.710	11.961.340	*	*	45.102.709
2014 Aralık	19.974.059	22.827.952	15.434.332	*	*	58.236.343
2015 Aralık	24.640.935	26.515.807	18.370.399	1.690.104	*	71.217.245
2016 Aralık	26.675.361	25.062.100	21.315.626	5.551.291	2.943.550	81.547.928
2017 Aralık	35.986.314	24.925.819	23.943.209	10.955.310	9.582.330	105.392.982
2018 Haziran	46.255.491	27.551.240	26.535.994	13.364.281	12.134.922	125.841.928

*: VKB ve ZKB yeni kurulduğu için söz konusu döneme ilişkin veri bulunmamaktadır.

Kaynak: Bankaların faaliyet raporlarından derlenmiştir (ATKB, 2018; KTKB, 2018; TFKB, 2018; VKB, 2018; ZKB, 2018).

Tablo 8’den görüleceği üzere, faaliyette bulunan 5 katılım bankasının yıllar itibari ile 1. ve 2. gruptaki toplam kredi büyüklükleri artmaktadır. 2010 yılsonunda 20,3 milyar TL seviyesinde olan krediler artarak 2018 Haziran sonunda 125,8 milyar TL’ye ulaşmıştır. Yıllık bazda artış incelendiğinde ise 2017 yılsonunda bir önceki yılsonuna kıyasla 23,8 milyar TL artış ile son yılların en yüksek artışına ulaşılmıştır. 2018 yılı ilk 6 aylık dönemde artış ise 20,4 milyar TL seviyesinde gerçekleşmiş olup aynı artış hızının sürmesi halinde yılsonunda 2017 yılsonunda gerçekleşen artış hacmi aşılabacaktır. Ayrıca 2010-2018 Haziran döneminde ortalama kredi artışı 13,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Katılım bankası bazında 1. ve 2. grupta yer alan yapılandırılmış kredileri bakiyesi gelişimine Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9: Katılım Bankalarının Yapılandırılmış Kredi Bakiyeleri (Solo, Bin TL)

Dönem	KTKB	TFKB	ATKB	ZKB	VKB	Toplam	Artış/Azalış
2010 Aralık	357.293	140.743	226.022	*	*	724.058	-
2011 Aralık	350.349	115.530	175.112	*	*	640.991	-83.067
2012 Aralık	209.913	176.897	129.871	*	*	516.681	-124.310
2013 Aralık	371.964	300.158	249.065	*	*	921.187	404.506
2014 Aralık	522.274	383.510	320.293	*	*	1.226.077	304.890
2015 Aralık	1.062.457	651.752	307.170	0	*	2.021.379	795.302
2016 Aralık	1.553.776	1.610.416	512.714	0	0	3.676.906	1.655.527
2017 Aralık	1.286.124	2.293.950	772.026	0	597	4.352.697	675.791
2018 Haziran	248.972	1.904.863	338.944	15.314	42.513	2.550.606	-1.802.091

*: VKB ve ZKB yeni kurulduğu için söz konusu döneme ilişkin veri bulunmamaktadır.

Kaynak: Bankaların faaliyet raporlarından derlenmiştir (ATKB, 2018; KTKB, 2018; TFKB, 2018; VKB, 2018; ZKB, 2018).

Tablo 9’dan görüleceği üzere, yapılandırılan kredi bakiyesi dalgalı bir seyir izlemektedir. 2010 yılsonunda 724 milyon TL seviyesinde olan yapılandırılan krediler 2011 ve 2012 yıllarında azalış göstererek 2012 yılsonunda 516 milyon TL seviyesinde gerçekleşmiştir. 2013-2017 döneminde artış eğilimi gösteren yapılandırılan krediler, 2017 yılsonunda 4,3 milyar TL ile rekor seviyeye ulaşmıştır. 2018 yılı ilk 6 aylık dönemde yapılandırılan krediler bakiyesi 2,5 milyar TL seviyesinde gerçekleşmiş olup aynı artış hızının sürmesi halinde 2018 yılsonunda 2017 yılsonundan daha büyük bir hacmin gerçekleşmesi beklenmektedir. Diğer taraftan Türkiye’deki mevcut ekonomik duruma dikkate alındığında, 2017 yılsonuna kıyasla 2018 Haziran sonunda yapılandırılan kredi bakiyesinin 1,8 milyar TL daha düşük olması oldukça dikkat çekicidir. Buradaki düşüşte BDDK tarafından yayınlanan Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in (Yönetmelik) etkilerinin olduğu düşünülmektedir. Yönetmelik 22.06.2016 tarihinde yayınlanmış olup 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yapılandırılan kredilerin 1. veya 2. grup krediler altında raporlanabilmesi için belirli sürelerin geçmesi gerektiği dikkate

alındığında, 2017 yılsonunda 4,3 milyar TL olan kredilerin 2018 Haziran sonunda 2,5 milyar TL olarak raporlanmasında söz konusu Yönetmelik hükümlerinin etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 8 ve Tablo 9'da yer verilen kredi büyüklükleri ve yapılandırılmış kredi büyüklükleri dikkate alındığında, katılım bankası bazında kredi yapılandırma oranı gelişimine Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 10: Katılım Bankalarının Kredi Yapılandırma Oranları (Solo, %)

Dönem	KTKB	TFKB	ATKB	ZKB	VKB	Toplam	Artış/Azalış
2010 Aralık	5,46	1,82	3,76	*	*	3,57	-
2011 Aralık	3,55	1,14	2,47	*	*	2,36	-1,20
2012 Aralık	1,80	1,40	1,44	*	*	1,55	-0,82
2013 Aralık	2,35	1,73	2,08	*	*	2,04	0,49
2014 Aralık	2,61	1,68	2,08	*	*	2,11	0,06
2015 Aralık	4,31	2,46	1,67	0,00	*	2,84	0,73
2016 Aralık	5,82	6,43	2,41	0,00	0,00	4,51	1,67
2017 Aralık	3,57	9,20	3,22	0,00	0,01	4,13	-0,38
2018 Haziran	0,54	6,91	1,28	0,11	0,35	2,03	-2,10

*: VKB ve ZKB yeni kurulduğu için söz konusu döneme ilişkin veri bulunmamaktadır.

Kaynak: Yazar tarafından Tablo 8 ve Tablo 9'dan türetilmiştir.

Tablo 10'dan görüleceği üzere, katılım bankalarının kredi yapılandırma oranları dalgalı bir seyir izlemektedir. Katılım bankacılığının toplamı ele alındığında, kredi yapılandırma oranları 2010 yılsonunda %3,57 olarak gerçekleşmişken 2011 ve 2012 yıllarında azalış göstererek 2012 yılsonunda %1,55 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2013-2016 döneminde artış eğilimi gösteren kredi yapılandırma oranı, 2016 yılsonunda %4,51 oran ile rekor seviyeye ulaşmıştır. 2018 yılı ilk 6 aylık dönemde kredi yapılandırma oranı %2,03 olarak gerçekleşmiş olup aynı artış hızının sürmesi halinde 2018 yılsonunda 2017 yılsonuna paralel bir oranın gerçekleşmesi beklenmektedir.

4.3. Katılım Bankacılığında Kredi Yapılandırmaya İlişkin Mevzuat Çerçevesi ve Bankaların Uygulama Süreçleri

Türkiye'de bankalar tarafından gerçekleştirilecek kredi işlemlerine ilişkin temel düzenlemeler 5411 sayılı BK'da yapılmıştır. BK incelendiğinde 48-58 maddeler aralığında kredilere ilişkin çeşitli düzenlemeler yer almaktadır (BK, 2005). Söz konusu maddeler incelendiğinde kredilere ilişkin tanımlara ve çeşitli sınırlamalara yer verilmiş olmakla birlikte yapılandırılan kredilere ilişkin düzenlemeler BK'da bulunmamaktadır. Dolayısı ile bankacılıkta önemli bir husus olan kredi yapılandırmaya ilişkin düzenleme BDDK tarafından 2006 yılında yayınlanmış ve 2016 yılında yenisi yayınlanmış ve böylece konu hakkında detaylı düzenlemeler yapılmıştır. Yönetmelik incelendiğinde kredilerin sınıflandırılmasına, yapılandırılmasına, teminatlarına vb. hususlara ilişkin çeşitli düzenlemeler yer almakta olup özet olarak aşağıdaki gibidir (BDDK, 2016):

- Madde 4: Kredilerin sınıflandırılması
- Madde 5: Donuk alacaklar
- Madde 6: Yeniden sınıflandırma

- Madde 7: Yeniden yapılandırma
- Madde 8: Diğer hususlar
- Madde 9: TFRS 9 kapsamında karşılık ayrılması
- Madde 10: TFRS 9 uygulamayan bankalarca ayrılacak karşılıklar
- Madde 11: TFRS 9 uygulamayan bankalarca ayrılacak özel karşılıklar
- Madde 12: Teminatlara ilişkin genel esaslar
- Madde 13: TFRS 9 uygulamayan bankalarca teminatların dikkate alınması
- Madde 14: Teminatların değerlemesi
- Madde 15: Teminatların özel karşılık hesaplamasında dikkate alınması
- Madde 16: Bankaların alacaklarından dolayı edindikleri varlıklar
- Madde 17: Gelir kaydı

Yukarıda yer verilen maddeler ile BDDK tarafından kredilerin hangi şartlar altında yapılandırılabilceği, yapılandırılan kredilerin nasıl izleneceği ve raporlanacağı belirlenmiştir. Yönetmelik'in 7. maddesinde yeniden yapılandırma ile ilgili detaylara yer verilmiş olup aşağıdaki gibidir (BDDK, 2016):

“(1) Canlı veya donuk alacaklar için uygulanabilen yeniden yapılandırma, kredi borçlusunun ödemelerinde karşılaştığı veya karşılaşması muhtemel olan finansal güçlükler nedeniyle borçluya tanınan ve geri ödeme sıkıntısı çekmeyen bir borçluya tanınmayacak olan imtiyazları ifade eder. Borçluya sağlanan imtiyazlar, finansal güçlük nedeniyle yükümlülüklerini yerine getiremeyen ya da getiremeyecek olan borçlu lehine;

a) Kredi sözleşmesi koşullarının değiştirilmesi veya

b) Kredinin kısmen veya tamamen yeniden finanse edilmesidir.

(2) Aşağıdaki durumlarda, borçluya imtiyaz tanındığı kabul edilir:

a) Yeniden yapılandırma öncesi ve sonrası sözleşme koşulları arasında finansal güçlük yaşayan veya yaşamaması muhtemel olan borçlu lehine farklılıklar bulunması.

b) Yeniden yapılandırma kapsamında yapılan yeni sözleşmede, yeniden yapılandırma tarihinde benzer risk profiline sahip diğer borçlulara sağlananlardan daha avantajlı koşulların yer alması.

(3) Kredi sözleşmesinde yer alan ve finansal güçlük yaşayan borçluya imtiyaz tanınmasını sağlayan hükümlerin uygulanması da yeniden yapılandırma olarak kabul edilir.

(4) Aşağıdaki durumların varlığı halinde, aksi ispatlanana kadar, kredinin yeniden yapılandırıldığı kabul edilir:

a) Kredi donuk alacak olarak izlenmemekle birlikte, yeniden yapılandırma öncesindeki üç aylık dönemde kredinin anapara ve/veya faizinin tamamen veya kısmen ödenmesinde otuz günü aşan gecikme olması veya yeniden yapılandırmanın gerçekleşmemesi durumunda ödemelerin tamamında veya bir kısmında otuz günün üzerinde gecikme olmasının muhtemel olması.

b) Banka tarafından yeni bir kredi kullanılmasıyla eş anlı veya yakın zamanlı olarak, borçlunun yeni kullanılan bir krediyi yeniden finansman öncesindeki üç aylık dönemde anapara ve/veya faiz ödemesi otuz güne kadar gecikmiş başka bir kredisini ödemek için kullanması.

c) Anapara ve/veya faiz ödemeleri otuz güne kadar gecikmiş veya sözleşme hükmünün uygulanmaması halinde ödemelerinde otuz güne kadar gecikme olması muhtemel olan borçlu bakımından, kredi sözleşmesinde yer alan ve borçluya imtiyaz tanınmasını sağlayan bir hükmün uygulanması.

(5) Aşağıdaki koşulların tümünün sağlanması halinde, yeniden yapılandırılmış bir donuk alacak İkinci Grup altında yeniden yapılandırılmış bir alacak olarak sınıflandırılır:

a) Borçlunun finansal durumunun değerlendirilmesi sonucunda donuk alacak olarak sınıflandırma koşullarının ortadan kalktığına tespit edilmesi.

b) Yeniden yapılandırma sonrasında en az bir yıl süreyle donuk alacak olarak izlenmesi.

c) Yeniden yapılandırma sonrasında İkinci Gruba alındığı tarih itibarıyla anapara ve/veya faiz ödemelerinde herhangi bir gecikme olmaması ve gelecekteki ödemelerin zamanında yapılmasına dair herhangi bir şüphe bulunmaması.

ç) Yeniden yapılandırmaya konu edilen krediye ilişkin gecikmiş ödemelerin ve/veya aktiften silinmiş anapara tutarlarının tahsil edilmiş olması.

(6) Beşinci fıkrada belirtilen koşulların gerçekleşmesi sebebiyle İkinci Grup altında yeniden yapılandırılmış alacak olarak sınıflandırılan ve canlı olmakla birlikte İkinci Grup altında yeniden yapılandırılmış alacak olarak sınıflandırılan krediler aşağıdaki koşulların tümünün sağlanması halinde yeniden yapılandırma kapsamından çıkarılır:

a) Sınıflandırma tarihinden itibaren en az bir yıl süreyle İkinci Grup altında yeniden yapılandırılmış alacak olarak izlenmiş olması.

b) Bir yıllık izleme süresinde kalan anapara ve faiz ödemelerinin en az yüzde onunun (%10) ödenmiş olması.

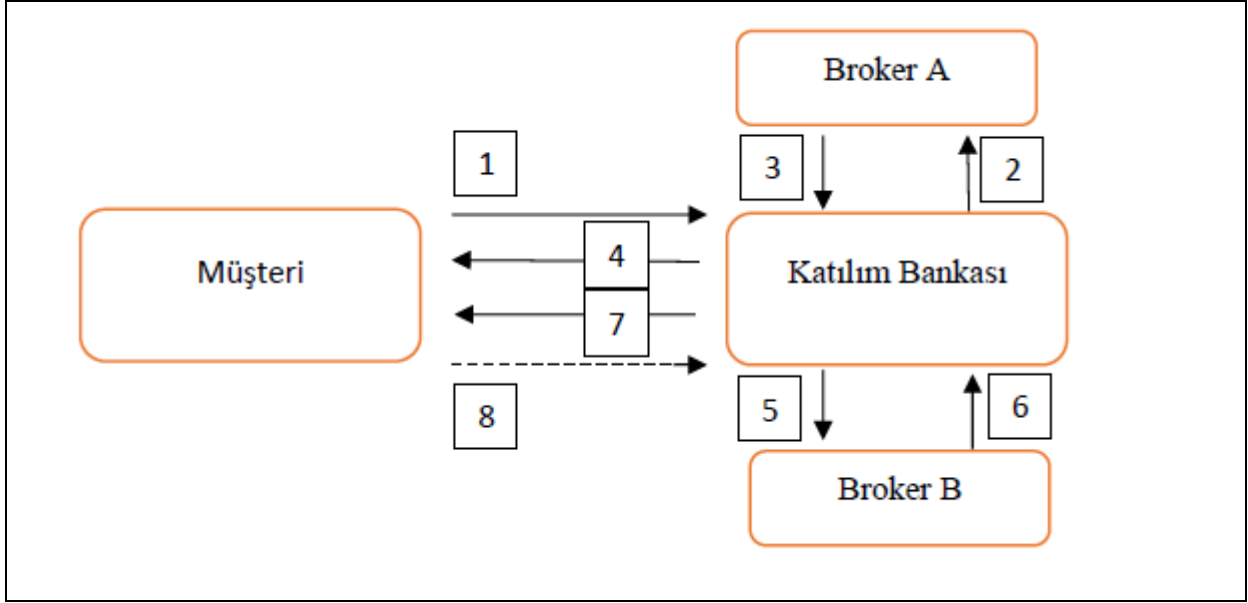
c) İzleme süresi içinde, borçluya kullanılan herhangi bir kredinin anapara ve/veya faiz ödemelerinde otuz günden fazla gecikme olmaması.

ç) Yeniden yapılandırmaya neden olan finansal güçlüğü ortadan kalkmış olması.

(7) Kanununun 49 uncu maddesinin ikinci fıkrasında tanımlanan bankanın dâhil olduğu risk grubundaki gerçek ve tüzel kişilere kullanılan krediler, bu maddede belirtilen esaslar dâhilinde yeniden finansman sağlanmaması kaydıyla yeniden yapılandırılabilir.”

Bankacılık mevzuatında yukarıda yer verilen düzenlemelerin yanı sıra katılım bankaları aynı zamanda İslami finans prensiplerine de uymakla yükümlüdürler. Bu nedenle katılım bankaları kredilerin yapılandırılmasında teverruk yöntemini kullanmaktadırlar. Bu yöntemde organize piyasalarda genellikle altın, gümüş ve döviz haricindeki platin veya paladyum gibi emtia alım- satımı yapılmak suretiyle kredi yapılandırma işlemleri yapılmaktadır (TKBB, 2012; Kazancı, 2018). Teverruk yönteminin işleyişine Şekil 5’de yer verilmiştir.

Şekil 5: Bankaların Teverruk Süreci

Kaynak: Kazancı, 2018, s. 24.

Şekil 5'den görüleceği üzere, teverruk işleminin gerçekleştirilmesinde aşağıdaki adımlar takip edilmektedir (Kazancı, 2018):

- 1) Müşteri ile (yeniden yapılandırma amacıyla) teverruk sözleşmesi imzalanır,
- 2) Katılım bankası emtia satın almak için Broker A'ya emtia bedelini öder,
- 3) Broker A emtiayı katılım bankasına satar,
- 4) Katılım bankası elindeki emtiayı müşterisine kârı ile birlikte vadeli olarak satar,
- 5) Katılım bankası, müşterinin sahip olduğu emtiayı, müşteriden aldığı vekâlete istinaden Broker B ye alış fiyatıyla satar,
- 6) Broker B, satın aldığı emtia karşılığında bedeli katılım bankasına transfer eder (Uygulamada genellikle katılım bankası, Broker B'nin nezdindeki hesabını borçlandırır),
- 7) Banka, tahsil ettiği emtia bedelini müşterinin hesabına öder,
- 8) Müşteri kârı ile birlikte vadesinde katılım bankasına ödeme yapar.

Yukarıda detayları bulunan süreç katılım bankaları tarafından uygulanarak teverruk işlemi tamamlanmış olmaktadır.

4.4. Katılım Bankacılığında Yapılandırılan Kredilerin Analizi ve Kredi Yapılandırması Açısından Metal Borsalarının Rolü ve Önemi

Denetim raporlarına göre katılım bankası bazında yapılandırılmış kredi bakiyelerine Tablo 9'da yer verilmiştir. Bununla birlikte ilgili yıl içinde katılım bankaları tarafından toplam ne kadar kredinin yapılandırıldığı ve yapılandırılan kredilerden ne kadarlık tahsilat sağlandığı bilgisi katılım bankalarının faaliyet raporlarında veya denetim raporlarında yer almamaktadır. Bu nedenle, 2011-2018 Haziran döneminde ortalama kredi artışının 13,2 milyar TL olduğu dikkate alınarak, katılım bankalarının yapılandırılan kredi bakiyelerinin ilgili yıla ait kredi yapılandırma tutarlarını yansıttığı varsayımı ile analiz yapılmıştır.

Katılım bankalarının toplam yapılandırılmış kredi bakiyelerinin yıllar itibari ile gelişimine Tablo 11’de yer verilmiştir.

Tablo 11: Katılım Bankalarının Yapılandırılmış Kredi Bakiyeleri

Dönem	Kredi Bakiyesi
2010 Aralık	724.058.000
2011 Aralık	640.991.000
2012 Aralık	516.681.000
2013 Aralık	921.187.000
2014 Aralık	1.226.077.000
2015 Aralık	2.021.379.000
2016 Aralık	3.676.906.000
2017 Aralık	4.352.697.000
2018 Haziran	2.550.606.000
Toplam	16.630.582.000

Kaynak: Bankaların faaliyet raporlarından derlenmiştir (ATKB, KTKB, TFKB, VKB ve ZKB toplamından oluşmaktadır).

Dolayısı ile 2010-2018 Haziran döneminde toplam 16,6 milyar TL kredi yapılandırılmıştır. Şekil 5’te yer alan teverruk süreci uygulanarak katılım bankaları kredileri yapılandırmaktadır. Bu süreçte yapılandırma işlemleri LMB üzerinden yapıldığı için, emtia alım ve satım aşamasında yurt dışı aracılara komisyon ödenmektedir. Ortalama olarak her bir işlemde 100 bin TL’lik kredi yapılandırıldığı varsayıldığı ve her bir kredi yapılandırma işleminde 100 ABD Doları (USD) komisyon ödendiği dikkate alındığında, katılım bankacılığında yapılandırılan krediler Tablo 12’deki gibi olmaktadır:

Tablo 12: Yapılandırılmış Kredi Analizi*

Dönem	Kredi Bakiyesi	Kredi Adedi	Toplam Komisyon Tutarı (USD)
2010 Aralık	724.058.000	7.240,58	724.058
2011 Aralık	640.991.000	6.409,91	640.991
2012 Aralık	516.681.000	5.166,81	516.681
2013 Aralık	921.187.000	9.211,87	921.187
2014 Aralık	1.226.077.000	12.260,77	1.226.077
2015 Aralık	2.021.379.000	20.213,79	2.021.379

Dönem	Kredi Bakiyesi	Kredi Adedi	Toplam Komisyon Tutarı (USD)
2016 Aralık	3.676.906.000	36.769,06	3.676.906
2017 Aralık	4.352.697.000	43.526,97	4.352.697
2018 Haziran	2.550.606.000	25.506,06	2.550.606
Toplam	16.630.582.000	166.305,82	16.630.582

*: Kredi Adedi = Kredi Bakiyesi / 100.000; Komisyon Tutarı: Kredi Adedi * 100

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 12'den görüleceği üzere, 2010-2018 Haziran döneminde 16,63 milyar TL'lik kredi yapılandırılmış, 100 bin TL'lik kredi büyüklüğü ölçeğinde bu işlemler için 166,3 bin yapılandırma dosyası açılmış ve dosya başına 100 USD komisyon tutarından toplam 16,63 milyon USD komisyon ödenmiştir. USD için 14.09.2018 tarihli TCMB satış kurunun 6,3681 olduğu dikkate alındığında, toplamda 105,9 milyon TL komisyonun yurtdışına ödendiği anlaşılmaktadır. Bu tutar Türkiye'de katılım bankacılığının ölçeği dikkate alındığında hiç de azımsanmayacak bir tutardır. Ek olarak, katılım bankacılığının nominal olarak büyümeye devam ettiği dikkate alındığında, yurtdışına ödenen komisyonlar her geçen gün artacaktır. Diğer taraftan söz konusu kredi yapılandırma işlemlerinin LMB üzerinden yapıldığında dikkate alındığında 2010-2018 Haziran döneminde 16,63 milyar TL'lik işlem hacmi de yurtdışında gerçekleşmiş olmaktadır. Türk finansal piyasalarının ve sermaye piyasalarının gelişmiş ülkelere kıyasla küçük ve sığ olduğu dikkate alındığında söz konusu işlem hacmi de önem taşımaktadır.

Söz konusu işlem hacminin yurtiçinde gerçekleşmesi ve yurtdışına ödenen komisyonların yurtiçinde kalmasının sağlanması amacıyla, BİST bünyesinde LMB standartlarına ve özelliklerine sahip bir metal piyasası kurulması önerilmektedir. Böylece katılım bankaları açısından da kredi yapılandırma işlemlerinin LMB üzerinden emtia alım-satımı yapmak yerine BİST üzerinden bu işlemleri yapmak suretiyle gerçekleştirilmesi daha kolay ve cazip hale gelecektir.

BİST bünyesinde metal borsası kurulması ile birlikte katılım bankaları kredi yapılandırma işlemlerini yurt içinde gerçekleştirebilecek, işlem hacmi yurtiçinde oluşacak ve yurtdışında ödenen komisyonlar yurt içinde kalabilecektir. Böylece bir taraftan katılım bankalarının işlem süreçleri kısılırken diğer taraftan Türk finansal piyasaları çeşitlendirilecek ve dolayısıyla katılım bankacılığına ve Türk Bankacılık Sektörüne katkı sağlanacaktır. Bu tablo göstermektedir ki metal borsaları katılım bankacılığı açısından oldukça önemli bir role sahiptir. Dolayısı ile

İFM projesi ile bölgesel bir finans merkezi olmayı hedefleyen Türkiye'nin katılım bankacılığı açısından oldukça yüksek öneme sahip olan metal borsası konusunu BİST bünyesinde çözmesi kaçınılmazdır. Bu kapsamda önerimizin hızlı bir şekilde uygulanması İFM projesine de katkı sağlayacaktır.

Diğer taraftan mevcutta uygulanan katılım bankalarının yapılandırma işlemleri incelendiğinde, yapılandırma kredilerinde uygulanan kar oranlarının, aynı tarihte kullanılan normal kredilere kıyasla yüksek olduğu görülmektedir. Örneklendirecek olursak, 15.09.2018 tarihinde bir müşteri katılım bankasından konut kredisi kullanırken aylık %2,25 kar oranı ile kullanırken, aynı tarihlerde konut kredisi kredi yapılandırılmak istendiğinde bu oran %2,25'ten daha yüksek olmaktadır. Dolayısı ile zaten finansal güçlük çektiği için kredisini yapılandırmak zorunda kalan müşterinin maliyeti daha da artmaktadır. Bu ise katılım bankacılığı ilkelerine ve kredi yapılandırma mantığına uymamaktadır. Dolayısı ile bu noktada da katılım bankaları hassas davranarak, kredi yapılandırmada müşterilerin finansman yükünü artırmamaya,

kredi yapılandırma sonrasında müşterilerin finansal gücünün artırılmasına ve onları kredilerini ödeyebilecek bir noktaya taşımaya gayret etmelidirler.

5. Sonuç

Türkiye’de bankacılık sektörü ile birlikte katılım bankacılığı da büyümektedir. Bu kapsamda bir taraftan katılım bankacılığının aktif büyüklüğü artarken diğer taraftan krediler de büyümektedir. Bununla birlikte kredilerin büyümesine paralel olarak sorunlu kredilerde ve takipteki kredilerde de artış görülmektedir. Bu nedenle gerek katılım bankacılığında gerekse Türk bankacılık sektöründe son yıllarda sorunlu krediler yönetiminin önemi giderek artmaktadır.

Bankacılık uygulamaları incelendiğinde sorunlu krediler yönetimi için çeşitli uygulamalar yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda, uygulanan başlıca yöntemler sorunlu kredi tutarı kadar karşılık ayırmak, sorunlu kredileri yapılandırmak ve sorunlu kredileri varlık yönetim şirketlerine satmak olarak ön plana çıkmaktadır.

Gerek Türkiye’de katılım bankacılığının artan önemi ve büyümesi gerekse bankacılıkta kredilerin ve sorunlu kredilerin artması sebebiyle bu makalede katılım bankacılığında yapılandırılan krediler metal borsası perspektifinden ele alınmıştır. Bu çalışma ile katılım bankacılığında kredi yapılandırma süreçlerinin incelenerek kredi yapılandırmaya ilişkin öneriler geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Katılım bankacılığında önemli tutarda kredi yapılandırma yapılması, yapılandırma işlemlerinde LMB’nin yoğun bir şekilde kullanılması ve dolayısıyla yurtdışına komisyon ödemesi ve ciddi miktarda işlem hacminin yurtdışında gerçekleşmesi dikkate alınarak, Türkiye’de BİST bünyesinde LMB standartlarına ve özelliklerine sahip bir metal piyasası kurulması önerilmiştir. Kurulacak metal piyasası, katılım bankacılığına ve ülkemize katkı sağlayacak bir öneri olarak değerlendirilmektedir.

BİST bünyesinde metal piyasası kurulması ile birlikte Türkiye’deki katılım bankaları yurtiçinde kredileri yapılandırma imkânına kavuşacak ve katılım bankalarının kredi yapılandırma süreçlerinde kısalma sağlanacaktır. Ayrıca yurtdışında gerçekleştirilen işlem hacmi ve yurtdışına ödenen komisyonlar yurtiçine çekilecek ve finansal piyasalarda çeşitlenme sağlanacaktır. Dolayısıyla katılım bankacılığının ve Türk Bankacılık Sektörünün gelişimine katkı sağlanacaktır. İFM projesi ile bölgesinde lider bir finans merkezi olmayı amaçlayan Türkiye’nin katılım bankacılığı açısından oldukça önemli olan ve aynı zamanda likidite yönetiminde de kullanılan metal piyasası konusunu ivedilikle çözmesi ve bu konuda somut aksiyon adımlarının hayata geçirilmesi önem taşımaktadır. Ayrıca böyle bir eksiklik İFM projesi ve yaklaşımı ile örtüşmemektedir.

Diğer taraftan katılım bankacılığında gerçekleştirilen kredi yapılandırma işlemlerinde müşterilerin ödeme gücünün artırılması ve daha zor finansal şartlara, daha ağır finansal külfete maruz kalmaması, katılım bankaları açısından dikkat edilmesi gereken önemli noktaların başında gelmektedir. Ayrıca, kredi yapılandırma işlemlerinin İslami finans ilkelerine uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi bir diğer önemli ve önde gelen hususlardan biri olarak ön plana çıkmaktadır.

Son olarak, sorunlu krediler katılım bankalarının karlılık, likidite, sermaye yeterliliği ve aktif kalitesi oranlarını etkilemektedir. Bu nedenle gerek kredi yapılandırma ve kredi satışı gerekse idari ve kanuni takip süreçleri ile sorunlu kredilerin en etkin şekilde yönetilmesi, sorunlu kredi tutarının ve artışının kontrol altında tutulması, katılım bankacılığının gelişimi ve finansal sonuçlarının sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi açısından önem taşımaktadır. 2017 yılsonunda 4,3 milyar TL olan yapılandırılmış kredi bakiyesinin 2018 Haziran sonunda 2,5 milyar TL olarak gerçekleşmesinde BDDK tarafından yapılan mevzuat değişikliğinin ve bankaların artan karşılıklarının rol oynadığı düşünülmektedir. Söz konusu faktörler etkiler nedeniyle, yapılandırılan kredilerdeki gelişimin olumlu mu yoksa olumsuz yönde mi ilerlediği birkaç dönem sonra daha net olarak ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte Türkiye’deki mevcut ekonomik konjonktür ve 2010-2017 dönemi yapılandırılmış kredi gerçekleştirmeleri dikkate alındığında, katılım bankacılığında yapılandırılmış kredi bakiyesinin önümüzdeki süreçte artması beklenmektedir.

Kaynakça / References

- Akter, Rozina & Roy, Jewel Kumar (2017). "The Impacts of Non-Performing Loan on Profitability: An Empirical Study on Banking Sector of Dhaka Stock Exchange", *International Journal of Economics and Finance*, 9(3), 126-132.
- ATKB (2018), Denetim Raporları (Solo), <https://www.albaraka.com.tr/bagimsiz-denetim-raporlari.aspx>, Erişim tarihi: 08.09.2018.
- Aydoğan, Kürşat (1990). "An Investigation of Performance and Operational Efficiency in Turkish Banking Industry", *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası*, 9022 (5), 1-33.
- Başbakanlık (1984). "Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkında 83/7506 Sayılı Kararname Eki Karara İlişkin Tebliğ", 25.02.1984 tarihli ve 18323 sayılı Resmi Gazete.
- BDDK (2016). "Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik", 22.06.2016 tarihli ve 29750 sayılı Resmi Gazete.
- BDDK (2018a). Bankalar, <https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kuruluslar/Bankalar/Bankalar.aspx>, Erişim tarihi: 27.08.2018.
- BDDK (2018b). "Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Eylül 2018", http://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/veri_0014_38.pdf, Erişim tarihi: 28.12.2018.
- Biçer, Ahmet (2011). Türkiye'de Katılım Bankaları, Hala Gidilecek Yer Var mı?", <http://www.tkbb.org.tr/akademik-calismalar>, Erişim tarihi: 01.08.2018.
- BK (2005). 5411 sayılı, 19.10.2015 tarihli ve 25983 sayılı Resmi Gazete
- BKK (1983). 16.12.1983 tarihli ve 83/7506 Sayılı BKK.
- Chaibi, Hasna & Ftiti, Zied (2015). "Credit Risk Determinants: Evidence from a Cross-Country Study", *Research in International Business and Finance*, 33, 1-16.
- Curak, Marijana; Pepur, Sandra & Poposki, Klime (2013). "Determinants of Non-performing Loans- Evidence from Southeastern Banking Systems", *Banks & Bank System*, 8(1), 45-54.
- Çan, Erkan (2014). "Sorunlu Kredi Transferi ve Fiyatlaması Üzerine Bir Çalışma", *Bankacılar Dergisi*, 90, 3-18.
- Genç, Erhan & Şaşmaz, Mahmut Ünsal (2016). "Takipteki Banka Kredilerinin Makroekonomik Belirleyicileri: Ticari Krediler Örneği", *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 36, 119-129.
- Ghosh, Amit (2015). "Banking-Industry Specific and Regional Economic Determinants of Non-performing Loans: Evidence from US States", *Journal of Financial Stability*, 20, 93-104.
- Gülhan, Ünal & Uzunlar, Evcan (2011). "Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 341-368.
- Kaya, Yasemin Türker (2002). "Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri", *MSPD Çalışma Raporları*, BDDK Yayınları, 1-21.
- Kazancı, Fatih (2018). "Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Prensiplerine Uygun Teverruk Pazarı: Ürün İhtisas Borsası", *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 4(1), 17-47.
- Koyuncu, Cüneyt & Saka, Berrin (2011). "Takipteki Kredilerin Özel Sektöre Verilen Krediler ve Yatırımlar Üzerindeki Etkisi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 113-124.

KTKB (2018). Denetim Raporları (Solo), <https://www.kuveytturk.com.tr/yatirimci-iliskileri/finansal-bilgiler/denetim-raporlari>, Erişim tarihi: 06.09.2018.

Makri, Vasiliki; Tsagkanos, Athanasios & Bellas, Athanasios (2014). "Determinants of Non-performing Loans: The Case of Eurozone", *Panoeconomicus*, 61(2), 193-206.

Messai, Ahlem Selma & Jouini, Fathi (2013). "Micro and Macro Determinants of Non-performing Loans", *International Journal of Economics and Financial Issues*, 3(4), 852-860.

San, Chai Yu.; Yee, Chong Sin, Sin; Lee Beau, Yong; Loh Chun & Yi, Tang Seong (2015). "Macroeconomic Variables on Banks' Non-Performing Loans in Malaysia", Undergraduate Research Project, Faculty of Business and Finance Department of Finance.

Selimler, Hüseyin (2015). "Sorunlu Kredilerin Analizi, Banka Finansal Tablo ve Oranlarına Etkisinin Değerlendirilmesi", *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 7(29), 131-172.

Sipahi, Nihal (2003). "Problemlili Kredilerin Yeniden Yapılandırılması Uluslararası Uygulamalar ve Türkiye Örneği", *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Uzmanlık Yeterlilik Tezi*.

Suryanto, Suryanto (2015). "Non Performing Loans on Regional Development Bank in Indonesia and Factors that Influence", *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(4), 280-287.

Şahbaz, Nazan (2010). "Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler ve Makro Ekonomik Etkileri", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*.

Şahbaz, Nazan & İnkaya, Ahmet (2014). "Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler ve Makro Ekonomik Etkileri", *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1, 69-82.

TFKB. (2018). Bağımsız Denetim Raporları (Solo), <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/yatirimci-iliskileri/finansal-raporlar/Sayfalar/bagimsiz-denetim-raporlari.aspx>, Erişim tarihi: 08.09.2018.

TKBB (2012). "AAOIFI Finans Kuruluşları İçin Faizsiz Bankacılık Standartları", Çeviren: Mehmet Odabaşı, İshak Emin Aktepe.

TKBB (2018a). Mukayeseli Tablolar, <http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar>, Erişim tarihi: 01.08.2018.

TKBB (2018b). Tarihçe, <http://www.tkbb.org.tr/tarihce>, Erişim tarihi: 26.08.2018.

VKB (2018). Bağımsız Denetim Raporları (Solo), <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/yatirimciiliskileri/Pages/Bagimsiz-Denetim-Raporlari.aspx>, Erişim tarihi: 08.09.2018.

Waqas, Muhammad; Fatima, Nudrat; Khan, Aryan & Arif, Muhammad (2017). "Determinants of Non-performing Loans: A Comparative Study of Pakistan, India, and Bangladesh", *International Journal of Finance & Banking Studies*, 6(1), 51-68.

Yücememiş, Başak Tanınmış & Sözer, İnanç Asım (2010). "Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Krediler: Mukayeseli Kriz Performansı", *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 18(1-2), 89-119.

Yüksel, Serhat (2016). "Bankaların Takipteki Krediler Oranını Belirleyen Faktörler: Türkiye İçin Bir Model Önerisi", *Bankacılar Dergisi*, 98, 41-56.

ZKB (2018). Denetim Raporları (Solo), <https://www.ziraatkatilim.com.tr/yatirimci-iliskileri/Sayfalar/finansal-bilgiler.aspx>, Erişim tarihi: 08.09.2018.